

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

Tractatvs De Differentiis Juris Canonici Et Civilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

TRACTATUS

DE

DIFFERENTIIS JURIS CANONICI ET CIVILIS.

Hic in primis retinendum est eam esse affinitatem inter jus Canonicum & Civile; ut quod in uno desideratur, ex altero recte petatur, per textum in cap. r. Ext. De novi operis nuntiat. ubi his verbis Lucius III. S. Pontifex: Quia vero sacre leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum Principum constitutionibus adjuvantur. Ut hinc nata sit hæc regula apud Od. nostros. quod ubi jus Canonicum in re aliqua deficit, ibi licet recurratur ad jus Civile, & contra, supplendi, vel interpretandi alterius causâ. Et hæc regula motus idem Lucius in d. cap. 1. censuit capellam in alterius Ecclesiæ præjudicium & edificatam post denuntiationem novi operis, diruendam esse, juxta præscriptum juris Civilis in l. 1. in l. Prator ait 20 § au prator, & passim D. De novi operis nuntiat. Idem & Innocentius III. in cap. 2. Ext. eod. tit.

Quod & aliis exemplis confirmant alia loca Decretalium, quibus summi Pontifices decisiones suas etiam inter Clericos & in rebus Ecclesiasticis, petunt ex juris civilis constitutionibus, ut videre est in c. 2. Ext. de alienat. judicii mut. caus. factâ, in cap. Innocent. 2. in cap. Dilecti 4. De arbitris, in cap. 1. De juramento calum. in cap. 1. De confessis, in cap. Si diligenti 1. De foro compet. cap. 2. & cap. Pastoralis 5. De causa possess. & propriet. c. In causis 15. & cap. Cum à nobis 18. De testib. c. Cum dilecti 4. De confirmat. utilis, cap. Cum ab omni 10. De vita & honest. cleric. cap. 2. De concess. præbendâ, cap. Inter alia De immunitate Ecclesie. 1. De sponsalib. cap. 9. De penis, cap. Cum secundum 19. De heretico in 6. cap. Si iudex laicus Desent. excommunicat. eodem libro. 6. cum similibus. Ita quod verissimum sit jus Canonicum à jure Civili juxari, ubi illud deficit. Pro cuius ratione facit illud Proverb. 8. cap. Per me Reges regnant & legum conditores: justa discernunt. Per me Principes imperant, & potentes decernunt justitiam. Et quod sacri Canones discretè affirmant, leges Romanas per ora Principum promulgatas venerandas esse, in capite fin. xvi. quæstion. 3. & in can. Sive conjugii xxxiii. quæst. 2.

Ut & hinc rectè constitutum sit à jure Canonico, ut si Judex Ecclesiasticus neglectis juris Canonici vel Civilis constitutionibus, aliter sententiam dixerit, ipsa vel jure nulla sit, vel justè ab ea provocetur, cap. 1. & ibi DD. Ext. Desent. & re judic. Sententia (inquit Canon) contra leges Canonice prolata, licet non sit appellacione suspensa, non potest tamen subsistere ipso jure. Ecce quanta juris Civilis auctoritas sit in decidendis etiam causis Ecclesiasticis. Atque hujus regulæ auctor est Felius in cap. Ecclesia S. Mariae 10. num. 37. De constitut. Cui assentiuntur Panorm. in repetit. ejusdem c. num. 16. & 17. & Decius ibid. num. 104.

Quæ tamen regula non perpetua est, sed suis limitationes habet. Ac principio ea intelligitur, ubi jus Civile favorabile est, hoc est, commodum & incommodum simul adfert personis vel rebus Ecclesiasticis, uti fit in contractibus. Ceteræ enim si quæ tantummodò damnosæ sunt personis vel rebus Ecclesiasticis, eas in dubio tamquam Ecclesiasticæ libertati adversas, sacri Canones non probant, ut est in cap. fin. De immunit. Ecclesie in 6. cap. 1. De iureiur. eod. lib. 6. & cap. 1. Ext. De conjunct. Panorm. Decius sup. cit. locis.

Secunda limitatio est in legibus sive constitutionibus Principum sæcularium, quæ nominatim meminerunt personarum vel rerum Ecclesiasticarum. Has enim expressè repudiat jus Canonicum per textum in dict. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. Ext. De constitutionibus, cuius verba hæc sunt: Nos attendentes, quod à laicis (etiam religiosis) super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa potestas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum & favorem, nullius firmitatis obsequio, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Eadem sententia repetitur in cap. fin. Ext. De reb. Ecclesie alienat. & longè antè id constitutum fuit in Synodo Romana tertia à Symmacho Papa, ut videre est in can. 1. dist. 96. His igitur

juribus omnis potestas omnisque jurisdictio detraha est laicis disponendi de personis & rebus Ecclesiasticis. Et non sine ratione, ne qui quæve semel Deo dicata sunt, temerè ad humanos usus revocentur, contra juris Canonici regulam: *Semel Deo dicatum non est ad usus humanos transferendum*, cap. 51, De reg. juris in 6. Quare etiam alius locis disertè cavetur, ut Clerici, eorumque res Ecclesiasticæ, jurisdictioni seculari subdantur, sed omnino referentur Ecclesiasticis Judicibus, cap. 4, cap. 8, c. 10, & cap. 17, Ext. De judic. cap. 2. & cap. 12, Ext. De foro compet. can. Denique dist. 96, can. 1, cum aliquot seqq. x1. quest. 1, cap. 4, & cap. 7, Ext. De immunit. Eccles. cum similib. Atque hæc non tantum obtinent in inferioribus laicis, sed & in Imperatoribus, Regibusque superiore non recognoscantibus; ut ne hi quidem in personas, vel in res Ecclesiasticas quid statuerè possint, ut rectè simè tradit Panor. in d. cap. Ecclesia sancta Maria De constitut. cui & Felinus ibid. num. 40, vers. recipit, & Decius num. 88, cum aliquot seqq. tacitè accedunt. Eiusdem quoque sententiæ sunt ibidem, Imola num. 9, & Henricus Boich num. 1, Ita quod dubium non sit, eam quoque sententiæ à cæteris DD. passim receptam esse. Quippe hi omnes etiam laicorum numero recensentur in can. Duo sunt x1. quest. 1, Sed & ad id procedunt, etiam si Principum Constitutiones aliaque Sæcularium laicorum commodum & favorem Ecclesiarum respiciant. Nec enim idèd magis valent propter defectum jurisdictionis, eod. Ecclesia sancta Maria, juncta l. fin. D. De jurisdic. om. iudic. Igitur ut valeant, Ecclesiæ acceptatione opus est.

Tertia ejusdem regulæ limitatio est in rebus spiritualibus, quæ propriè & naturâ suâ ad Ecclesiæ Prælatos pertinent, non ad secularem potestatem; ut est Matrimonium, aliaque Sacramenta, item Jurisjurandum. Quod non tantum liquet ex d. can. Duo sunt, cum can. seq. sed etiam ipsius Justiniani testimonio comprobatur in Novel. 8, in princ. ubi Justinianus ea, quæ divini juris sunt, ad sacerdotium, non ad imperium refert; atque ideirò hæc in re nullius momenti sunt constitutiones civiles.

Quarta limitatio est, ubi lex sive constitutio civilis peccatum continet, ut est concubinarus, usura, malæ fidei præscriptio, quæ jus Canonicum non admittit, ex ratione cap. fin. Ext. De præscriptio. ubi Innocentius III. improbandam malæ fidei præscriptioem, hanc generalem causam ibidem subjicit: *Cum generaliter sit omni constitutio-*

in atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Quod referri quoque debet, ubi de peccato defuncti agitur ab hærede ejus expiando, per restitutionem ejus. quod defunctus debuit, ut in cap. ult. Ext. De sepulturis.

Quinta limitatio est, ut si extra præmissas limitationes jus Canonicum a jure Civili discrepet, utrumque in suo foro observandum sit, hoc est jus Canonicum in foro suo Canonico sive Ecclesiastico, & jus Civile in foro suo Civili sive seculari. Panor. in repetit. d. cap. Ecclesia sancta Maria num. 19, & in cap. 1, num. 7, Ext. De novi operis nuntiis & post eum Decius in d. cap. Ecclesia sancta Maria num. 110, Glossa in cap. 2, De arb. p. lib. 6. & ibi not. Et ratio est, distinctio jurisdictionis utriusque Ecclesiasticæ & Civilis, quarum altera alteram non impedit, sed utraque jure suo vivit, can. Cum ad verum, can. Si Imperator distinct. 96, ut & faterur S. Pontifex in cap. Novus. 11, Ext. De judic. Non potest, inquit, aliquis, quod jurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare aut minuire intendamus, cum ipse jurisdictionem nostram nec velit nec debeat impedire. Idem indicat & in c. Per venerabilem 17, vers. id autem in patrimonio Ext. Qui filii sint legitimi. Unde & in c. Causam qua 7, Ext. Qui filii sint legit. revocat Summus Pontifex mandatum a se emissum in præjudicium Regis Angliæ; apertè his exemplis demonstrans, jurisdictionem suam Ecclesiasticam distinctam esse à seculari, neque suam impedire alteram in rebus, quæ neque spirituales sunt, neque Ecclesiasticæ, neque salutem animæ concernunt.

His igitur generaliter præmissis, descendamus in speciem ad ipsas differentias juris utriusque, in quibus scilicet jus Canonicum discrepat à jure Civili, præcipuas tantummodò earum recensentes. Nam si quæ aliter erunt, quæ fortasse hic non adducuntur, ea ex præcedentibus limitationibus facile decidi poterunt.

I. Itaque differentia est, quæ occurrit in c. Ecclesia sancta Maria: 10. Ext. De constitut. quod in eo distinet à jure Civili, quòd indistinctè auferat laicis facultatem disponendi de personis vel rebus Ecclesiasticis, contra titulos C. De sacros. Ecclesie, De Episcopo & Clericis, De Episcopali auctoritate, et contra Novellam Justiniani, De sanctiss. Episcopo, Vt Clerici apud proprios Episcopos, cum similib. quæ quidem vigeant tunc post Justiniani, sed dissimulantibus tunc propter statum Ecclesiæ Summis Pontificibus.

II. Differentia est in cap. 1, Ext. De re scriptis, quod

Ecce 3;

quod

quod in eo differt à jure Civili, quòd in rescripto Summi Pontificis non necessariò inferatur hæc clausula, *Si preces veritate nitantur*; sed sufficit eam tacitè intelligi. Jus verò Civile hanc clausulam expressè requirit, alioqui eà omisà non valet rescriptum Principis, *l. fin. C. De diversis rescriptis*, ut supra in 5, limitatione.

III. Differentia est in *c. Quia propter De elect* ubi certa forma præscribitur circa electionem Episcopi; diversam verò tradit Justinianus in Novella 123, *De sanctis Episcopis* §. 1, de quo supra, ut in 2, limitatione.

IV. Differentia est sub tit. De aetate & qualitate & ordine præficiend. in 6 & in Clement. ubi quoad ordinandos Clericos dissentit jus Canonicum à civili, quod extat in d. Novella *De sanctiss. Episc.* §. Clericos autem De qua vide supra secundam limitationem

V. Est in *c. Quarenti* 26, *De officio & potest. Jud. delegati*, ubi delegatus S. Pontificis seateatiam à se latam ipse executioni mandare potest intra annum, contra textum in *l. Iudex posteaquam* 55, *D. De re judic. Iudex* inquit textus, posteaquam dixit sententiam, Iudex esse desinit.

VI. Desumitur ex *c. 1, & c. 3, De pactis*, ubi nudum pactum servare jubemur ex parte etiam ipsius promittentis, adeò quòd ad ejus observationem constringi possit, sicut tradunt communiter Dd. in *d. cap. 1, testibus Panormit. & Imola ibid.* & Mart. Navarro *consilio* 16, num. 4, *de pactis*. Quod secus est de jure civili, quo nudo pacto non oritur actio, *l. Iuris gentium* 7, §. *sed cum nulla* & §. *quinimo* *D. De pactis*. Et cum hæc res periculum animæ contineat, eò quòd apud Deum nulla sit differentia juramenti & simplicis loquelæ, *can. Juramenti* 111. qu. 5, præferendum in hac re erit jus Canonicum civili, ut in 4, limitat.

VII. Est in *c. Quamvis De pactu* lib. 6, quo pactum filix cum patre initum de non succedendo patri, confirmatur juramento, eontra præscriptum juris civilis in *l. Pactum dotali* 3, *C. De collatione* in *l. Si quando* 35, §. *illud* *C. De inofficioso testam. juncta* *l. Non dubium* 3, *C. De legib.* Idque de jure Canonico efficit obligatio, quæ oritur ex ipso juramento inter Deum & jurantem, *cap. Debitorum* 6. *Ext. De jurejur.* Idem accidit (ut & hoc inferamus) in alienatione dotis & donationis propter nuptias, in quam licet mulier consentire non potest, *l. unica* §. *Et cum lex Julia* *C. De rei uxoria act. Auth. Sive à me* *C. Ad SC. Vellejan.* etiam jurata de jure civili, ex *d. l. Non dubium*, confirmatur tamen ju-

ramento, ex præscripto juris Canonici, *cap. Cùm contingat* 28, *Ext. De jurejur.* adeoque hoc servari debet etiam in foro civili, *c. 2, De jurejur.* in 6.

VIII. Differentia est in *cap. 2, De arbitris* lib. 6, quo duobus ex tribus arbitris permissum est in causa compromissa procedere, tertio contumaciter vel aliàs voluntariè absente. At contra statuit jus civile, quo omnium arbitrorum præsentia in cognoscendo & definiendo exigitur; siquidem in tres compromissum est, *l. Si in tres* 20, *D. De receptis arbitris*. Et hanc differentiam refer ad 5, limitationem supra.

IX. Est in *cap. Epsi Clerici* 4, *Ext. De judic.* quo Episcopo licet dispensare cum Clerico adultero, & in levioribus delictis, contra jus civile, quo Judex gratiam facere non potest delinquenti, *l. 1, §. 1, D. Ad SC. Turpil.* cum non debeat esse clementior lege, §. *oportet* *Nov. 82, de iudicibus*. Præterea aliter puniuntur Clerici de jure Canonico, *cap. Cùm non ab homine* 10, *De judic.* aliter laici de jure civili, ut videre est *lib. 9, C. & lib. 48, in D. cum a libi.*

X. Est in *cap. Delicti* 6, *Ext. De judic.* quo necesse non est actionis nomen in libello exprimere. Aliter de jure civili, quo nemo in judicio sine actione experitur, *l. Si pupilli* 6, §. *fin.* *D. De negot. gestis*, *l. 1, in princ. D. De edendo.*

XI. Est in *cap. penult. Ext. De judic.* quo instantia judicii per lapsum triennii non perit, contra textum in *l. penult. in princ. C. De judic.* in quo & Camera Imperialis jus Canonico sequitur, teste *Mynsing. cent. 2, obs. 48.*

XII. Est in *cap. Si diligenti* 12, *Ext. De foro competentis*, quo Clerici etiam jurati renuntiare non possunt privilegio Ecclesiastici fori, & se subicere seculari Judici, contra textum in *l. penult. C. De pactis*. Neque iuramentum Clericorum hac in re quicquam operatur, cum privilegium concessum Clericis, ne coram Judice seculari conveniantur, toti ordini Clericorum, non verò singulis principaliter concessum sit, *d. cap. Si diligenti*. Juramentum autem non obligat, ubi iudicium alterius vertitur, *d. c. Cùm contingat in fine* & *c. 2, De pactis* in 6.

XIII. Est in *cap. Significasti* 18, *Ext. De foro competentis*. quo Clerici iurisdictionem alterius Judicis Ecclesiastici prorogare non possunt, nisi assensu Episcopi sui. Diversum est de iure civili, quo consensus partium sufficit, *l. 1, & l. 2, D. De judic.*

XIV. Est in *cap. 3, Ext. De ordine cognis* quo cautum est, ut si causa natalium incidat in peritio-

acm

nem hereditatis, ut quia petenti hereditatem paternam obicitur, quod non sit legitimus filius, causa natalium referri debeat ad Judicem Ecclesiasticum; quod expedit, causa principalis hereditaria remittitur ad priorem Judicem secularem. Idem continetur in *cap. Lator* 5, *Ext. Qui filii sint legit.* Contrarium vero à iure civili receptum est, in *l. 2, C. De Indic. & in l. 3, C. De ordine iudicior.* quibus textibus questio status quoties in causam principalem incidit, simul tractatur coram eodem Judice, licet alioqui idem Judex de questione status non possit principaliter cognoscere. Diversum ideo à iure Canonico statutum est, propter matrimonium, ex quo causa natalium pendet, quod cum spirituale sit, ad Judicem secularem non pertinet, *c. 2, Ext. De iudicio.*

XV. Differentia est in *cap. Sapè contingit* 18, *Ext. De restit. spoliator.* ubi remedium recuperandæ possessionis & in eum datur, qui non deiecit possessorem, sed à deiciente (quem Canones spoliatorem vocant) sciens & prudens rem eandem accepit, contra textum in *l. Cum à te* 7, *D. De vi & vi armata*, quo loco Paulus J. C. respondit, Interdictum unde vi, quod est recuperandæ possessionis, non competere adversus tertium, sed tantum contra eum, qui deiecit. Verùm iuris Canonici ratio hæc est, quod is, qui à deiciente sciens rem recepit, ipse quasi in vitium eius succedat, & quod parum interfit iniuste quis rem retineat, an invadat alienam, *d. cap. Sapè contingit.* Unde cum hæc res concernat animæ salutem, rectè existimat Paanom. in *d. cap. Sapè*, dispositionem Juris Canonici servandam esse in foro civili.

XVI. Est in *cap. 1, in cap. seq. & passim toto tit. Ext. De testib. cogendis.* Hoc enim iure Canonico testis non potest ad dicendum testimonium cogi, sed moneri & induci debet; præterquam si odio vel gratiâ vel timore se subtraxerit, quo casu & cogi poterit. At iure civili indistinctè compellitur testis, *l. Si quando* 18, *C. De testib. l. 1, §. 1, in fine D. eod.*

XVII. Differentia est in *cap. Vigilanti* 5, in *cap. Si diligenti* 17, & in *cap. fin. Ext. De præscriptioib.* Quibus locis præscriptio absque bona fide non currit. Est autem bona fides conscientia bona, quæ putamus rem nostram esse, licet reverà ea aliena sit. Sic Modestinus vocat eum emptorem bonæ fidei, qui ignoravit rem, quam emit, alienam esse, aut putavit eum, qui vendidit, ius vendendi

habuisse; puta procuratorem aut tutorem, *l. Bona fidei* 109, *D. De verb. signif.* Bonæ fidei opponitur mala fides, id est, conscientia rei alienæ, *l. Certum* 22, *C. De rei vindicat. & §. si quis à non domino Instit. De rerum divis.* Itaque de iure Canonico necessaria est bona fides in præscriptione rerum tam incorporalium quam corporalium, Adeoque ea toto præscriptionis tempore requiritur, *d. cap. Vigilanti cum similib. & cap. Possessor De reg. jur. in 6,* Siquidem qui alienam rem sciens affectat sive concupiscit, incidit in præceptum Dealogi, *Non concupiscas, &c.* Aliud est iure civili: quo etsi in præscriptione triennii, & longi temporis, initio bona fides exigatur, non tamen ea necessaria est ad complendam sive perficiendam præscriptionem, *l. unica C. De usucap. transform. l. Sequitur* 4, *§. de illo in fine & l. Si aliena res* 10, *D. De usucap.* Et in præscriptione 30. annorum ne quidem in initio bona fides exigitur, *l. Cum notissimi* 8, *§. 1, & l. 3, & 4, C. De præscript. 30, vel 40, annor.* Quare cum hic versetur in materia peccati, standum potius erit iuri Canonico etiam in foro Civili; ut & in Camera Imperiali receptum testatur And. Gail *lib. 2, observ. 18, num. 7.*

XVIII. Differentia est, quod licet is, cuius præscriptio interrupta est per litis contestationem, possit cessante iudicio novam præscriptionem inchoare & rem quadraginta annis præscribere, de iure civili, *l. fin. C. De præscript. 30, vel 40, ann.* non tamen id licet per ius Canonicum; cum iam constitutus sit in mala fide, utpote de iure suo ad dubitans, propter institutum contra se semel iudicium, *l. Nemo* 10, *C. De acquir. vel resin. possess.* At verò de iure Canonico necessaria est bona fides in præscribente, ut antè probatum est.

XIX. Differentia est in *c. Ut debitus* 9, & in *c. Cum causam* 62, *cum cap. seq. Ext. De appellat.* quibus appellatio permittitur ante sententiam de definitiva. Secus est de iure civili, *l. Ante sententiam* 7, *Cod. Quorum appellat. non recip. l. Apertissimi C. De iudicio.* Exceptis quibusdam casibus, qui à Glossa referuntur in *d. l. Ante sententiam.* Adde Concil. Trid. *sess. 24, c. 20, de reformat. & sess. 13, c. 1, de reformat.*

XX. Est in *c. 1, Ext. De his qua sunt à Pralat. juncto can. Sine except. 111, q. 2,* ubi in alienatione rerum Ecclesiasticarum sufficit utilitas Ecclesiæ, quæ alienationem suadeat; accedente tamen consensu & subscriptione Capituli. De iure verò civili maior solemnitas requiritur, ut videre est in *Auth.*

Hoc

Hoc jus porrellum est C. De sacros Ecclesiis Neque movet, quod hęc Authent. a Gratiano relata sit in Decretum suum, can. 2, § hoc ius x. q. 1. nec enim idēd Canonis vim habet, cum privatā auctoritate hoc fecerit Gratianus.

XXI. Quod res sacra, ut est calix, parena vel vestimentum sacerdotale, de jure Canonico pignori obligari possit, urgente justissimā necessitate, c. 1, Ext. De pignorib. Aliter de jure civili, l. 1, §. eam rem D. Quæ res pignori vel hypotheca data oblig. c. l. 3, C. eod.

XXII. Est in c. Odoardus Ext. De solutionib. quo Clericus ob æ alienum in carcerem conjici non potest, neque bonis cedere cogitur; sed præstando cautionem de solvendo, ubi ad pinguiorem fortunam pervenerit, liberatur. De jure civili verò debitor, qui solvendo non est, ducitur in carcerem, aut bonis cedere compellitur, l. 1, Qui bonis eod. poss. Adde Covarr. Var. resolut. lib. 2, cap. 1, num. 9.

XXIII. Est in c. Cum esses 10, Ext. De testam. quo valet testamentum, neque impugnari potest, quod coram Parocho & tribus vel duabus aliis personis idoneis conditum est. Aliter verò de jure civili, quo regulariter non subsistit testamentum, nisi factum sit coram septem testibus, l. Hac consulesima 1, C. De testam. §. sed cum paulatim Instiit De testamentis ordin. adēd ut si unus testis desideretur, testamenti causa tora corruat, l. Si unus 12, C. d. tit. etiam quoad testamentum tempore pestis conditum, l. Casus majoris 8, C. eod. tit. Ubi animadvertendum est, quod et si fiat, qui existimant hanc solemnitate testamentariam juris civilis sublata per jus Canonicum in d. c. Cum esses, eò quod ratio ejusdem c. Cum esses nitantur divino jure, quo dicitur: *In ore duorum vel trium fiet omne verbum.* Verior tamen & receptior sententia est, decisionem d. c. Cum esses, locum tantum habere in ditionibus Ecclesiæ, id est, Romano Pontifici temporaliter subjectis, non verò in terris imperii, ubi jus civile sequimur, sicut videre est apud Jul. Clarum §. Testamentum qu. 57. Neque moveat jus divinum de duobus aut tribus testibus: quia ex causa potest Princeps à jure divino discedere, declarando illud non habere locum aliquo casu; veluti in testamentis propter evitandam falsitatem septem testes regulariter exiguntur. Item in homicidio, quod licet jure divino prohibitum sit, permittitur tamen Judici flagitiosos è medio tollere: tum defendendi sui causa concessum est culibet aggressorem suum occidere, l. Visum D.

De just. & juro, l. 2, C. Ad legem Corn. De scariis, cap. Significasti 18, Ext. De homicidio, Innocent ad c. 6. Quæ in Ecclesiis num. 4, Ext. De constit. Covar. in d. c. Cum esses n. 3.

XXIV. Differentia est in c. Relatum 12, Ex eod. De testam. Ubi voluntas ultima pietatis causa coram 2. aut 3. testibus legitimis facta valet, non obstante jure civili de 7, vel 5. testibus adhibendis, l. fin. in fine C. De eod. tit. c. d. l. Hac consules. Videliç Jul. Clarum in d. §. Testament. q. 6.

XXV. Est in c. Cum sibi 13, Ext. eod. De testam. Ubi his verbis textus: *Dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem commisit, non videtur discedere intestatus.* Quod certè contrarium videtur juri civili, quo necessariò requiritur hæredis institutio, ut quis testatus dicatur discessisse, l. Inherens 29, C. De testamentis l. Hæres palam 21, D. eod. Quippe hæredis institutio est basis & fundamentum ipsius testamenti, l. fin. C. De eod. tit. c. d. l. Ante hæredis Instiit. De legatis. Prætere testamentum est voluntatis nostræ sententia, l. 1. D. De testam. Tum captiosa illa voluntas dicitur, quæ confertur in secretum alienæ voluntatis: ideoque à jure improbata est, l. Si quis Sempronium 68, v. atquin, l. Captatorius 70, cum l. seq. D. De hæredib. Instiit. Quam differentiam utriusque juris sentit Glossa in d. c. Cum sibi. Alii verò Doctores existimant favore piæ causæ hoc permitti, ita ut, cujus dispositioni ultima voluntas permilla est, loco hæredis sit. Verum piæ causæ nulla sit mentio in d. c. Cum sibi, neque favore piæ causæ videtur remissa solemnitas juris, l. Generali 13, C. De sacros Eccles. Unde manet adhuc discrimen hære utriusque juris: nisi fortè velimus ita conciliare utrumque textum, quod ex verbis d. c. Cum sibi, hæredis institutio colligatur. Videtur enim is committendo voluntatem suam alterius dispositioni, dominum eum facere hæreditatis suæ; quod alioquin sufficit ad instituendum hæredem, l. His verbis 48, in princ. D. De hæredib. Instiit l. Quoniam indignum 15, c. l. Testamenti C. De testam.

XXVI. Differentia desumitur ex c. Raynaldus 16, c. ex c. Raynaldus 18, Ext. eod. tit. De testam. utroque textu permittitur filio, si fideicommissio universalis gravatus sit à parente, detrudere legitimam suam & quartam Trebellianicam. Explicet Patet cõdito testamento instituit filium suum hæredem, eumq; rogavit, ut post mortem suam, si sine liberis discesserit, restituat hæreditatem alteri. Hic igitur filius, si sine liberis discesserit, primò detrahit sibi ex hæreditate paterna legitimam suam, id est,

id est, quatuor uncias, quæ efficiunt tertiam partem hereditatis. Deinde ex reliqua hereditate beneficio SC. Trebelliani duas alias uncias, quæ est quarta pars reliquæ hereditatis; ita quod ex duplici hæc detractio consequatur filius semissem, id est, mediam partem hereditatis patris, quam cui vult relinquere potest filius. Contra verò, jus civile uoam tantummodo detractioem admittit, vel legitimæ vel quartæ Trebellianicæ, §. *quamobrem Novell. 39. de restitutionib. l. Inbemus 6. in princ. C. Ad SC. Trebellian. Et l. Filium 24. Cod. Familia ercis* Jus Civile hæc rationem habet, quod legitima, quæ institutionis titulo ad filium pervenit, impuretur ei in quartam Trebellianicam, sicut & alia quæ consequitur iudicio defuncti, *In quartam 90. D. Ad l. Falcidiam*. Jus verò Canonikum hæc rationem habet, quod legitima debeatur filio ex præscripto juris, non verò ex liberalitate siue iudicio patris. Siquidem lex omnino jubet filio relinqui legitimam, quam pater auferre, diminuere, aut gravare non potest, *Auth. Novissima, Et l. Quoniam in prioribus Cod. De inoffic. testam.* Quare iusta causa est, ut præter legitimam suam filius detrahatur quoque Trebellianicam ex eadem hereditate, ne deterioris sit conditionis, quam extraneus hæres institutus idemque gravatus, qui quartam Trebellianicam detrahatur, *tototit. D. Et Cod. Ad SC. Trebell. Et Institut. De fideicommiss. hæreditatib.* Et hæc differentiam juris Canonici & Civilis observavit ex sententia Baldi Paulus Castrensis in *Auth. Res qua Cod. Communia de leg. & Iason in eadem Auth.* quamvis uterque restetur, jus Canonikum hæc in re ubique prævalere. Quod admitto, ubi consuetudo talis introducta est, & probari potest, per textum in *l. fin. Ext. De consuet. Et l. Minimus 23. D. De legib.* Suo qui utrumque iura inter se conciliant: Aut enim filius fideicommissi gravatus est purè, hoc est, absque ulla conditione; quo casu putant filium tantummodò legitimam suam, vel Trebellianicam solùm deducere posse: aut adjectâ conditione, si sine liberis decesserit; & hæc specie arbitrantur utramque legitimam & Trebellianicam filium detrahere posse, uti videre est apud Diò. Covarr. in *d. cap. Raynutium § 11. num. 10.* & Aud. Gail. *lib. 2. observ. 121.* ubi restatur communiter receptum esse. Sed veteror, ne hæc distinctio iure defendi possit, propter textum in *d. l. Inbemus C. Ad SC. Trebell.* Ubi etiam filius sub conditione, si sine liberis decesserit; dodrantem, id est, 9. uncias restituere tenetur. Vade cum hoc casu non agatur de re spirituali vel Ecclesiastica, vel quæ

peccatum continet, putarem in hac differentia juris utriusque, jus civile in suo foro & jus Canonikum in ditionibus Romanæ Ecclesiæ servandum esse; quamvis à distinctione illa Doctorum non temerè recedendum sit, eòd expedit jura iuribus conciliari, *cap. Cum expediat 29. De elect. lib. 6. l. unica C. De inofficiosis dotib.* ac proinde possit responderi ad *l. Inbemus*, quod dodrans accipiendus sit, detractâ prius Trebellianica.

XXVII. Differentia est in *cap. fin. Ext. De sepulchris*. Ex quo textu tenentur hæreses ex delicto defuncti, licet ad eos nihil ex eodem delicto pervenerit. Idem testatur textus in *cap. In literis 5. Ext. De raptorib.* Quod utriusque adveletur iuri civili, quo hæres ex delicto defuncti conveniri non potest, nisi ubi aliquid ex ejus delicto ad eum pervenit, ne ex delicto defuncti detestetur hæres, *l. unica Cod. Ex delictis defunctor. l. In heredem 5. D. De calumniatorib. Et l. Cum auctem fundi 52. D. De rei vindic. aut nisi delictum circa contractum admissum sit, cum contractus regulariter natura sua ad hæreses transeant, l. Ex depositi 11. Et l. Ex contractibus 48. D. De obligat. Et action. aut nisi lis ob causam delicti antea contestata fuerit cum defuncto, *d. l. unica. Et § non autem omnes Instit. De perpet. Et temporalib. actionibus.* Quia per litis contestationem in iudicio quasi contrahitur, *l. 3. § idem scribit D. De peculio.* Quartus casus est in furto, quoad actionemfurtivam, quæ in hæredem transit, etiam si ad eum nihil pervenerit, *l. Si pro fure 7. § conditio D. De condict. furtiva*, idque ob hujus delicti frequentiam. His quatuor casibus exceptis, hæres ex delicto defuncti non tenetur de jure civili; cum delicta personalia sint, ac proinde etiam pœnæ personales, *l. Sancimus C. De pœnis.* At de jure Canonico indistinctè tenetur hæres ad restitutionem damni à defuncto illati, ut scilicet hæc restitutione facta per hæredem expietur anima defuncti, per textum in *d. cap. In literis*. Et cum hæc res animæ salutem concernat, præferendum est jus Canonikum iuri civili, etiam in seculari foro.*

XXVIII. Differentia est in *c. Cum homines 7. cap. Non est in potestate 22. Et in cap. Tua nobis 26. Ext. De decimis*. Quibus locis integræ solvantur decimæ, non deductis expensis seminis, culturæ, vel laboris; contra textum juris civilis in *l. Si à domino 36. § fin. D. De petis. heredit. in l. Fructus 7. D. Solutio matrim. Et in l. 1. Cod. De fructib. Et litium expensis*. His enim iuribus non intelliguntur fructus nisi deductis impensis, quæ quærendorum, colligendorum, conservandorumque eorum gratia factæ sunt,

Diversum idè statuit jus Canonicum in decimis, quòd hæc debeantur Deo in signum universalis dominii, cujus est terra & plenitudo ejus, quamvis in usum Clericorum & pauperum transferantur, *d. c. Tua nobis*, & *cap. Cum non sit Ext. De decimis*. Unde sicut census & tributa non detractis expensis domino temporali solvantur, ita multo magis ipsi Deo, *d. c. Tua nobis* & *d. cap. Cum non sit*. Imò & decimarum solutio censum, & tributa temporalium dominorum præcedere debet propter dominium generale, *d. cap. Cum non sit*.

XXIX. Differentia est in *c. Inter alia 6, Ext. De immunitate Ecles.* quo delinquentes, si ad Ecclesiam confugerint, inde abstrahi non possunt, exceptis publico latrone & nocturno depopulatore agrorum. Diversum est de jure civili, in *§. neque autem homicidii, Novell. 17, de mandatis Principum*. Quo loco hæc immunitas Ecclesiarum tollitur. Si tamen decorem Ecclesie respicias, magis est, ut hæc in re sequamur jus Canonicum, omisso Justiniani jure in *d. §. neque autem*, quemadmodum comprobatur Panormit. in *d. cap. Inter alia num. 18*, & communiter testatur receptum esse Covar. *Var. resol. lib. 2, c. 20, n. 3*.

XXX. Differentia est in *c. fin. Ext. Ne Clerici vel monachi lib. 6*, ubi Episcopi & alii Clerici jurisdictionem secularem habentes, ea, que sunt meri imperii, alteri mandare possunt, contra jus civile, quo meri imperii delegatio non admittitur, *l. 1, D. De officio ejus & c. l. Solet 6, D. De officio Procons.* Idèò verò in Episcopis aliisque Clericis contra receptum est, ut si sanguinis poenam irrogent, irregularitatem incurraut, alias que poenas à sacris Canonibus statutas, *can. Si quis viduam dist. 30. cap. Clericus 5, c. Sententia 9, Ext. Ne Clerici vel monachi & c.*

XXXI. Est in *c. 2, De sponsalib. juncto cap. De illu 7, De desponsat. impub.* quo alter alteri renuntiare sponsalibus à se contractis non potest, sed requiritur utriusque consensus. Secus verò est de jure civili, *l. 1, C. De sponsalib.*

XXXII. Est in *c. De illis 5, De sponsalib.* ubi propter discessum sponsi in exteras regiones, permittitur sponsæ querere alium maritum. De jure verò civili triennium exigitur, quo abesse necesse est sponsum, *l. 2, C. De repud. licet si præsens esset sponsus, possit ille statim renuntiare sponsalibus per libellum repudii in d. l. 1, Cod. De sponsalib.*

XXXIII. Differentia est in *c. Præterea 12, De sponsalib.* ubi matrimonium prohibetur contrahi ob dictum quavis affinitatis eos sibi invicem affines esse.

Aliter de jure civili, quo unius dicto sive testimonio non creditur, *l. Iurjurandi 8, Cod. De testib.*

XXXIV. In eodem *c. Præterea* differentia est à jure civili. Nam eodem textu ositur affinitas ex illicito concubitu. Idem probatur *cap. 2, Ext. De consang. & affinitate*. De jure verò civili non oritur affinitas nisi ex iustis nuptiis, *l. 4, §. affines D. De grad. & affinit.*

XXXV. Differentia est in *c. Cum locum 4, cum o seq Ext. eod. tit. De sponsalib. & in cap. Significavit De eo qui duxit in uxore*. Ex quibus textibus probatur, matrimonium mera contra & cum ipso jure nullum esse. At de jure civili valet, *l. Si patre 22, D. De nuptiar.* quia coacta voluntas etiam voluntas est, licet per actionem quod merus causa matrimonium rescindatur, *per text. in l. Si mulier 21, D. De eo quod merus causa*.

XXXVI. Differentia est in *c. Cum Apostolica d. tit. De sponsalib.* quo loco matrimonium cum alio contractum valet, licet adhuc pendeat lis super alio matrimonio. Scituumus enim Titium cum Mævia contraxisse matrimonium, & postea inter ipsos de eodem matrimonio motam fuisse litem ex consanguinitate vel affinitate: Titium verò pendente hæc lite inivisse alio d. matrimonium cum altera, postea verò sententiam divortii inter Titium & Mæviam latam fuisse hæc specie textus in *d. cap. cum Apostolica*, vult posterius matrimonium valere, licet pendente lite cum Mæviam contractum sit, *contra l. 2, h. 3, C. De litigiosis & tit. C. Vi lite pendente & c.*

XXXVII. Differentia est *cap. Præsentia 19, Ext. eod. De sponsalib.* quo mulier, absente marito, quantumq; etiam temporis spatium evolutum, alteri nubere non potest, priusquam certum nuntium de mariti morte receperit. Si quidem jure Canonico matrimonium non dissolvitur, nisi morte alterius conjugum, *c. penult. & ult. Ext. De secundis nupt. & l. ad Corinth. 7*, quæ certè mors cum in facto consistat, probanda est, *c. 1, De constitutionib. in 6, De jure verò civili post quinquennium nubere potest, ubi maritus captus est, & incertum, utrum adhuc vivat, l. Vxoribus 6, D. De divort. & Novella 22, §. Sed etiam captivitate Sin in bello perisse dicatur, post annum servatà tamen formà *Auth. Hodie, Cod. De repudii.**

XXXVIII. Differentia est in *c. Cum apud 23, Ext. eod. tit. De sponsalib.* ubi inquit textus, sufficere ad matrimonium contrahendum eorum consensum, qui contrahunt. Unde consequens est, quòd in matrimonio à filiofamilias contracto necessariò non requiratur consensus parentum, sicut probatur *textus in c. penult. Ext. De raptorib. in c. Per tunc 6, De*

De conditionib. appositis. Contra verò est de jure civili in l. 2. C. De ritu nuptiar. Et in Insti. De nuptiis in princ. Et quomvis sint, qui nullam differentiam esse velint hac in re inter jus Canonicum & Civile, propter textum in can. Aliter xxx. quest. 7. id tamen temerè dicitur, cum ex eod. can. Aliter, ipsi redarguantur in verbis: Nisi voluntas propria suffragaverit, &c. considerando voculam, nisi, quæ adversativa est præcedentium. Et exat Concilii Trid. anathema in eos, qui existimant matrimonia à filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse, vide, sess. 14. cap. 1. de reform. matrim. Quibus accedit Caroli V. de legatio in Comitibus Augustanis, anno 1548. sub tit. de Sacramento matrimonii §. penult. ubi & eorum sententia improbat, qui adleverant matrimonium absque consensu parentum contractum nullius momenti esse, aut dissolvi posse.

XXXIX. Differentia est in cap. Puberes 3. Ext. De desponsat. impub. quo pubertas ex habitu corporis, non ex annorum numero æstimatur, ut scilicet is pubes sit, qui generare possit, ac proinde tunc matrimonium contrahere. At jure Civili ex annorum numero pubertas colligitur, quæ in masculis accidit 14. ætatis anno impleto, in feminis a quo 12. Rectius verò jus Canonicum, cum hæc ætas juris Civilis præveniri possit, ita ut malitia sive prudentia suppleat ætatem, cap. De illis, & cap. fin. Ext. De desponsat. impub. Refert enim Gregorius, quem citat Glos. in summa xx. quæ. 1. puerum quemdam novem annorum suam nutricem imprægnasse.

XI. Est in cap. 2. Ext. De clandest. desponsat. jundo can. Aliter xxx. q. 5. quibus locis ex mutua cohabitatione maris & femine non præsumitur matrimonium, sed contubernium, stuprum, fornicatio; adeò licet ea habitatio decennalis sit, aut longioris temporis, c. Illud 11. Ext. De præsumptionib. Aliter de jure civili. In libera muliere consuetudine, inquit Modestianus, non concubinatus, sed nuptia intelligenda sunt, si non corpore quantum fecerit, l. 24. D. De ritu nuptiar. Cujus divinitatis ratio hæc est; quòd cum ab Ecclesia certæ solemnitates constitutæ sint circa matrimonium contrahendum, videlicet ut de nuntiatio in Ecclesia publicè proponatur, cap. 4. De clandestina desponsat. benedictio sacerdotis adhibeatur, &c. de quibus in d. can. Aliter. His omisiss Ecclesia in dubio non præsumit pro matrimonio, quòd is, qui contra jus facit, bonâ fide non videatur agere, cap. Qui

contra jura 82. De reg. jur. in 6. Neque Ecclesiæ auxilio dignus est, qui in legem Ecclesiæ committit, cap. In audientia 25. Ext. De sent. excommunicat. & l. Auxilium 38. in fine D. De minorib. Facilius juris civilis præsumptio est, eò quòd jus civile nullas hujusmodi solemnitates contrahendi matrimonii præscripserit, ac proinde nos bona fide agere præsumit. Sed cur non magis jus civile præsumit concubinatum, qui & eo jure permittitur, l. 3. circa fin. De concubinis? Id eò quòd in concubinato testatione opus sit, hoc est, qui mulierem in concubinam habere velit, id eum exprimere oporteat, d. l. 3. Modestianus verò loquitur eo casu, quo dubium est, an in concubinam mulierem quis habet, an in uxorem.

XLI. Differentia est in tit. Ext. De conjugio servor. quo permittitur matrimonium inter servos, vel inter liberum & ancillam, id est, servam, & e contra: Eò quòd, juxta Apostolum Paulum, in Christo neque liber neque servus sit à Sacramento Ecclesiæ submovendus, ad Galat. 3. c. in fin. citatur in c. 1. De conjugio servor. Hinc adversatur textus juris civilis in l. 3. C. De incestu & inutrib. nupt. Et in Insti. De nuptiis in princ. quia cojuncture servi pro mortuis habentur, l. Servitusem D. De reg. juris.

XLII. Differentia est in c. Cum haberet 5. Ext. De eo qui duxit in matrim. Ubi liberi ex damnato concubinato puniuntur à parentibus aliis, contra juris civilis tignorem, Authent. Ex complexu C. De incestu & inutrib. nupt. Sed æquitatem Juris Canonici in foro civili sequendam esse tradit Barr. quem refert & sequitur Panor. in d. c. Cum haberet nn. 5. Camera Imperialis videtur secuta esse apud And. Gail. lib. 2. obs. 88. num. 12.

XLIII. Differentia est, quoad gradus cognationis & affinitatis. Nam jus civile primum gradum non collocat inter transversales, sed à secundo gradu incipit, in quo constituit fratrem & sororem, in tertio fratris & sororis filium, & filiam, & sic deinceps, tit. Insti. De gradib. cognat. l. 1. & l. 10. §. primo gradu, D. De gradib. affin. Deinde permittit matrimonium in tertio gradu, id est, inter fratris & sororis filium & filiam, §. duorum Insti. De nuptiis & l. 3. D. De ritu nuptiar. At verò jus Canonicum primum gradum habet, in eoq; constituit fratrem & sororem, in secundo fratris & sororis filium & filiam, & sic subsequenter. Et hoc id eò, quia inter fratrem & sororem est prima causa matrimonii contrahendi per naturam, sicut accidit in initio mundi inter liberos Adami, can. Cum igitur xxxv.

g. 1. can. *Ad sedem, can. Parentalis xxxv. qu. 5.* Inter hos transversales olim prohibitio erat usque ad septimum gradum, can. *De consanguinitate & c. nulla xxxv. q. 3.* Hodie vero ea usque ad quartum gradum inclusivè contracta est, c. *Non debet Ext. De consang. & affinit.* Jus vero civile in recensendis gradibus potissimum habet rationem successionis hereditariæ, in quo idè incipit à secundo gradu, quòd mortuo fratre vel sorore sine liberis, primò omnium ad ejus hereditatem vocatur pater & mater & proinde hi primum gradum successionis constituunt: secundo vocantur frater & soror defuncti, d. l. 10. §. *nam quoties vers. iam De gradib. §. repetitis Inst. De servili cognat.* Idque jure institutionum. Nam ex Novella Justiniani *De heredib. ab intestato venientib.* vocantur primo loco fratres utrimq; defuncto conjuncti simul cum patre ad hereditatem fratris defuncti. Quare autem jus Canonum prohibitionem matrimonii largiorem, quàm jus civile intro duxerit, vide rationem in d. *c. Cum igitur d. c. Non debet.*

Quò vero ad gradus affinitatis, hi jure civili non extant, quòd inter affines nulla hereditaria successio fit, l. *Affinitatis 7. C. Communia de success. s. omib.* Et idè idè quoque inter affines nulla prohibitio matrimonii est, nisi inter eos, qui parentum liberorumq; loco sunt, veluti inter privignam & vitricam, inter privignum & novercam. Item inter nurum & socerum, inter generum & socrum, idque reverentiæ causâ, §. *affinitatis Inst. De nuptiis. l. Adoptivis 4. §. nunc videamus D. De ritu nupt.* At de jure Canonico eadem graduum subductio & matrimonii prohibitio est, Nam cum maritus per commixtionem una caro fiat cum uxore sua, consequens est, sororem uxoris esse marito in primo gradu affinitatis, filium vero uxoris, & alio scilicet vito susceptum, vel ex sorore uxoris, esse in 2. gradu, atque ita deinceps. Quod idem observatur inter consanguineos mariti respectu uxoris, can. *Porrò xxxv. qua st. 5. juncto d. c. Non debet Ext. De consanguinit. & affinit.* Nisi quod ex constitutione Concilii Tridentini affinitas, quæ ex fornicatione oritur, secundum gradum non excedat, vide sess. 24. cap. 4. *de reformat. matrim.*

XLIV. Differentia est in cap. *I audabilem 5. Extr. De frigidis & malef.* ubi propter naturalem frigiditatem mariti, quæ scilicet is impeditur fungi officio conjugali, statim si de frigiditate coalter matrimonium dissolvi potest; sin dubium sit, triennium expectatur. De jure vero civili indifferenter triennium statutum est, §. *distrahuntur, vers.*

per occasionem Novell. de nuptiis.

XLV. Differentia est in cap. 2. *& in fine cap. penult. Extr. Qui filii sunt legitimi,* quibus locus filii legitimi censetur, qui ex matrimonio publico & bona fide contracto, saltem alterius parentum, nati sunt, etiam si reverà matrimonium inter eos constituerit, Aliud vero est de jure civili, quo hujusmodi filii spurii censentur, l. 3. *C. Solutio matrim.*

XLVI. Differentia est in cap. *Tanta Extr. eod. Qui filii sunt legit.* quo legitimum liberi ex soluta muliere nati per subsequens cum ea matrimonium, nullis etiam intervenientibus instrumentis dotalibus, contra dispositionem juris civilis, quo requiruntur dotalia instrumenta, l. *Cum quis à muliere 10. C. De naturalib. lib. & §. fin. Inst. De nuptiis.*

XLVII. In cap. 1. *& cap. 2. Extr. De divort.* ubi prohibetur matrimonium dissolvi propter eum in mari. At de jure civili contra receptum est, in §. *qui verò plurimas, & §. causas autem Nov. si licet matri & avia &c.* quibus enumerantur crimina ob quæ maritus ab uxore, & è contra uxor à marito potest divertere. Idè verò hac in re sequimur jus Canonicum, quod divortium abrogatum sit per Christum, *Marth. c. 19.*

XLVIII. Differentia est in d. c. *penult. & ult. De secundis nupt.* ubi mulier statim post mortem mariti sui rectè nubitaliter. De jure vero civili, non nisi post annum luctus, quo scilicet matrem defunctum lugere compellitur sub infamie pœna, l. 1. *et l. 2. Cod. De secundis nupt.* Et quia jus Canonicum auctoritate sacræ Scripturæ, cum expressè dicat D. Paulus, mulierem mortuo viro suo solutam esse à lege viri sui; idè idè in hac re merito sequimur jus Canonicum, expulso jure Civili. Cæterum quoad alias juris civilis pœnas constitutas in mulierem secundo dubeatrem intra annum luctus, veluti, quòd secundo viro non possit in dorem dare ultra tertiam bonorum partem, vel etiam in testamento relinquere; item, quòd ex testamento mariti vel alterius nihil capere possit jure institutionis, legati vel fidei commissi; item quòd amittat omnia lucra nuptialia, quæ habuit à primo marito, de quibus etiam in l. 1. *& l. 2. C. De secundis nupt.* quæ situm est, ad similes hæc pœnæ abrogatæ sunt per jus Canonicum, in d. cap. *penult. & ult. Extr. De secundis nuptiis.* Quod propius exillimo ob eandem rationem. De quo latius ibidem Panor. & Did. Covar. *de matrim. in 2. p. cap. 3. §. 59. num. 75.* vide quæ dicam ad d. cap. *penult. & ult.*

XLIX

XLIX. Differentia est in *cap. Cum causam* 8. *cap. seq. Ext. De raptorib.* ubi mulier matrimonii causa abducta non dicitur rapti. Secus de jure civili, quo & in sponsam raptus admittitur & puniatur, *l. unica C. De raptu virginum* Item matrimonium inter raptorem & raptam consistere potest, *d. cap. Cum causam* & *c. seq.* juxta tamen temperamentum Concilii Trid. *sess. 24. cap. 6.* de reformatione matrimonii. At de jure civili secus, *d. l. unica* & *Novel. de rapt. mulierib.*

L. Est in *tit. Ext. De usuris*, quo prohibentur usurae At à jure Civili permittuntur, ut videtur est *subtit. D. & C. De usuris.*

LI Differentia est in *cap. 1. cap. 2. c. Conquestus* 8. & *cap. Salubriter* 16. *ead. De usuris*, quibus rebus fructus ex re pignoratata perceptos cogitur creditor imputare in sortem. Aliter de jure civili per actum antichreseos, *l. Si pecuniam* 13. *D. De pignorat. act.* & *l. Si is qui* 11. §. 1. *D. De pignorib.* Quod pactum usurarium est, ut docetur in tractatu de usuris.

LII. Est in *cap. 2. Ext. De maledictis*, ubi in blasphemum solemnem poenitentia & poena pecuniaria statuitur. De jure vero civili, si in Deum blasphemia commissa est, ultimum supplicium. *Novel. VI non luxurientur homines.*

LIII Est in *can. Quisquis* §. *similiter* xvii. *quest. 4* quo loco sacrilegium committitur, non solum ubi res sacra è loco sacro, verum etiam si res sacra è loco non sacro, vel non sacra è loco sacro auferitur; secus de jure civili, quo in re non sacra quamvis è loco sacro, sacrilegium non admittitur, sed furtum, *l. Divus* 5. *D. Ad L. Jul. peculatus.*

LIV. Est in *cap. Cum non ab homine* 10. *Ext. De judic.* ubi in Clericos delinquentes regulariter depositio statuitur; aliter in laicos nocentes, ut videtur est *subtit. D. & Cod. De poenis, tum alibi.*

Cetera si quae sunt, colligat Lector, & usum eorum ad superiorem regulam cum limitationibus suis revocet.

HENRICI CANISI

NOVIOMAGI J. C.

SS. CANONUM IN ACADEMIA INGOLSTADIENSI
Profess. Ordinarii & Primarii,

SVMMA IVRIS CANONICI IN QVATVOR INSTITVTIONVM
LIBROS CONTRACTA.

HENR. CANISIUS

AD LECTOREM.

Abes hinc, benevole Lector, *Summam Juris Canonici*, tertio editam, correctam & restitutam. Quem laborem eò lubentius subivi, quòd intelligebam non solum studiosis juris, sed & Theologiae, hunc conatum meum non ingratum cecidisse. Et certè cum Theologus omnia sua studia ad Ecclesiae utilitatem, & ornamentum referat (nisi de se esse velit, solà contemplatione contentus) non inconsulto facit, quòd & Ecclesiasticas regulas, id est, sacros Canones (quibus Ecclesiae corpus veluti quibusdam vinculis continetur) Theologico studio conjungat.

Habet enim hinc (ni fallor) compendio quodam, quae ad Sacramentorum Ecclesiasticorum consecrationem & exhibitionem spectant; quae, quòve ritu singula singulis administranda sunt. Nam licet Sacramentorum usus ex Theologiae fontibus dimanare; tamen quibus, quo loco, & tempore, & modo applicanda vel conferenda sunt, uberius & explicatius tradunt sacri Canones: adeò, quòd non parum inter sit Theologi, hae plenius ex jure Canonum hausisse.

Jam quòd ad reliquas Ecclesiasticas functiones attinet; habet hinc, quae potissimum concernunt officium Ordinarii, id est, Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, Primicerii, aliorumque Clerico-